

je treba zmiraj spojiti s tem, kar je mladina že doživela, skusila ali pa se naučila. Tù veljá pravilo, da je treba iti od znanega k neznanemu, od lagljega k težjemu itd.

8. Da se pazljivost more ohraniti, treba je, da so učenci duševno in telesno čvrsti in spočiti. Čegar telo ali pa duša je utrujena, ne more biti pazljiv. Zato se mora mladina po daljšem ali krajšem prestanku spočiti. (Konec prih.)

Knjiga Slovénka

XIX. veku.

V dobi, v kateri so s Slomšekom vred na polju našega domačega slovstva delovali doslej naštevani knjižniki, in deloma v najnovejši dobi, trudili so se v ta namen vže prej opisovani vrli rodoljubje p. **Peter Hitzinger** — Znojemski, Podlipiski (Jezičnik XII. 1874 str. 1—84); **Anton Umek Okiški** (Jezič. XIII. 1875. str. 1—51); **Janez Čop** in **Matija Šnajder** (Jez. XV. 1877. str. 3); **Juri Varl**, **Anton Žakelj** — Rodoljub Ledinski, čegar pesniška ostalina se je po smrti A. Umeka, župnika Grajskega, srečno otela in se ima o priliki spraviti še na svetlobo; **France Jeriša Detomil**, **Dr. Leon Vončina** (J. XVII. 1879); **Bernard Tomšič**, **France Svetličič**, **Dr. Jožef Rogač**, **Matevž Lotrič**, **Leon Engelman Nožarjev** (J. XIX. 1881); **Dr. Janez Bleiweis** (J. XX. 1882. str. 1—74).

„Oče dr. Bleiweis in Ivan Koseski bila sta si duševna brata, pravijo Novice l. 1884 št. 14, oba delavna in goreča za vzbujo našega naroda. . . Oba stala sta do zadnjega na čelu onih rodoljubnih mož, ki so v minulem polstoletju rešili Slovence iz verig nezavednosti, kateri so navdušeni in složni svojim rojakom klicali:

„Naprej, slovenski jug!“

Jovan Vesel Koseski r. 12. sept. 1798 v Kosezah, vasi duhovnije Moravške, v latinske šole hodil v Celju, v licejski v Ljubljani, pravoslovja učil se v Gradcu in na Dunaju; bil nekaj časa kameralni uradnik v Ljubljani, potem v Gorici, Tolminu, naposled c. kr. viši finančni svetovavec v Trstu, kjer je v pokoju u. 26. marc. 1884.

Popevati je javno jel na liceju v Ljubljani — **Johann Vessel Akademiker** — nemški a) v *Laibacher Wochenblatt* l. 1817 Nro 3 „Ode auf die Ankunft Sr. Excellenz des Herrn Landes-Gouverners — J. Graf v. Strassoldo“ — in Nro 25. Ballade: „Franz Plassman von Oedengratz“ (Valvasor X. 430) po geslu Schillerjevem: »Das Leben ist der Güter Höchstes nicht; — Der Uebel Größtes aber ist die Schuld«; l. 1818 Nr. 18—20 Romanze: „Erasmus Lueger“ spet po glasilki Schillerjevi: »Mit des Geschickes Mächten — Ist kein ew'ger Bund zu flechten — Denn das Unglück schreitet schnell«; Nr. 24 Sonnet „Potažva — Der Trost“ nemški in slovenski (v Bohoričici); Nr. 31 Ballade „Kurth von Roseck“ po geslu F. Grillparzerjevem: »Nein in jenen düstren Fernen — Waltet keine blinde Macht, — Ueber Sonnen, über Sternen, — Ist ein Vaterang', das wacht«. Nekoliko premenjena se nahaja ista v časniku b) *Der Aufmerksame* v Gradcu l. 1820 Nr. 45, in l. 1881 Nr. 51 Romanze „Die Tanne auf Raubeneck“ itd. Na primer bodi „Sonnet“:

Potažva.

Naj zgine svet, gorijo naj pušave,
Vihar valove morja naj dervi,
Na zraku černimo naj grom buči,
Naj burijó*) snežnikov goličave:

Der Trost.

Es mögen Welt und Wüsten flammend rauchen,
Des Meeres wildempörte Stürme dräun,
Der Himmel zürnend Feuerflammen speyn,
Und nackte Gletscher gift'gen Odem hauchen:

*) Burijó, Zeitwort von Burja der Nordwind, bedeutet das Heulen des Nordwindes.

Skuz' zapušene, žalostne planave
 Naj čudne vojske silni glas gromi,
 Naj lakota nevmilena mori,
 Nabira truplov kupe naj kervave;

Sej moje bitje ni na temo sveto,
 Sej ni na zemlji moje duše dom,
 Življenje zgine kakor kratko leto;

Tje v' svete, čiste, angelske dežele,
 Kjer pil očeta veličastvo bom,
 Skuz' grobov noč, me kliče čast, — vesele.

Janez Vesel.

Der Hunger seine wüth'gen Zähne brauchen
 Und Tausende den Todesgöttern weih'n,
 Den ausgestorb'nen wildzerstampften Hain
 Mag chr'ner Krieg in Ströme Blutes tauchen;

Mein Seyn ist nicht aus diesen Trauerzonen,
 Hienieden hat mein Geist kein bleibend Haus,
 Wie schnell ist nicht mein Tropfen Zeit verronnen? —

Mich ruft ein heilig Wort so sanft und milde,
 Durch dunkler Gräber nachtumflorten Graus,
 In jene ewig seligen Gefilde.

Johann Vessel.

Vnovič se oglasi J. Koseski c) v Novicah l. 1844 št. 36 v posebni prikladi: Slovenja Presvitlimu, Premilostljivimu Gospodu in Cesarju Ferdinandu Pervimu, ob veselim dohodu Njih Veličanstva v Ljubljano (Trojno ovenčan unuk vladarjev iz hiše Rudolfa, — Zgodnimu soncu enak sveta v ogledu stojiš itd.). — „Sreča in veselje. Čigavi jezik bo dopovedal vse veselje, ki so ga Krajnci v nedeljo popoldán obhajali, kader sta se presvitli Cesar in Cesarica v Ljubljano pripeljala? Cela Ljubljana jima je šla naproti. . . De bi pa tudi naše Novice ta veséli dohod, kakor se spodobi, praznovale, smo pesem na posebnim listu natisniti dali, ktera z gorečimi besedami pripoveduje, kar serce Slovenje vseskozi za našiga Vladarja občuti. Tukaj le vam ga z veseljem podamo, in mislimo, de se bodo te besede našiga častitiga pevca po celi deželi razlegale (št. 36).“ V št. 38 pa piše J. Koseski sam: „Še nekaj v spomin našiga presvitliga Cesarja Ferdinanda. Ravno je preteklo 571 let, kar je bila božja previdnost grofa Rudolfa Habsburgskega, slavniga očaka naše presvitle cesarsko - kraljeve hiše, na nemško-rimski prestol poklicala. . . Ko bi hotli popisati vse kreposti, vse slavne in pobožne dela, vse zasluge, po katerih je rečeni grof Habsburgski do take časti vzdignil se, bi imeli veliko in dolgo govorenje. Čas in prostor nam tega ne dovoljita. Zatorej se danas le ene prigodbe spomniti hočemo, iz ktere bomo očitno vidili, kako čudno božja previdnost človeka po življenju vodi, in do njegove namembe gotovo pripelje. Slavni Miroslav Šiller jo je v nemškemu jeziku nemškemu narodu pel; mi pa vam tukaj podamo slovenski prevod njegove neumerjoče pesmi: Grof Habsburgski (V Porečju, z cesarsko svitlostjo obdan, — V dvorani starinsko sloveči, — Grof Rudolf sedi za cesarja izbran, — Kraljevo vozilo deržeči itd.). — V št. 41 se nahaja njegov prevod „Orjaška jigrača“ (Riesenspielzeug), nemški zložil A. Chamisso, pesem, v kateri se kaže, da je kmetovski stan velike časti vreden; št. 46 „Pesem od verliga možá“ (Das Lied vom braven Manne), in št. 51. 52 „Divji lovec“, nemški zložil obé B. A. Bürger.

V Novicah l. 1845 citati je v 7. listu pesem „Zima“; l. 11 „Legenda“ po geslu: »Si hi tacuerint, lapides clamabunt«; l. 21—25 „V jamo pade, kdor jo drugimu koplje“ z naslednjo vpeljavo J. Koseskega: „V spomin gotove resnice tega prigovora je veliko pravlic med ljudmi vsakiga jezika zuanih. Mnogo smo jih čuli, mnogo brali, jedno od druge lepši našli, in skor bi nas mikalo, o tem predmetu dolgo govoriti. Ker čas in prostor tega ne pripustita, smo dve izvolili, ter jih listu naših novic natisnemo. Priporočimo jih prijazni dobrovoljnosti naših bistroumnih bravcov. Pervo jim podamo v prostim nevezanim govoru, drugo pa mislimo v praznim pesniškim oblačilu v izgled postaviti“. In ta druga je l. 29. 30 pod onim naslovom, in sicer „Hoja na plavž“ (Der Gang nach dem Eisenhammer), zložil M. Schiller. V 36. l. „Raj zgubljen“; l. 46 „Vojaška“ (Kaj bliska se v jasnim, kaj votlo doni — Pred nami na levi na pravi? itd.);

l. 50 „Vodotop“ (Der Taucher), Ballade v. Fr. Schiller; l. 53 „Bravcam h koncu leta v spomín“ — po glasilki svetopisemski: »Habete sal in vobis et pacem inter vos« (Marc. IX. 49).“

V Novicah l. 1846 je prva „Pesem o zvonu“ (Das Lied von der Glocke von Fr. Schiller) l. 10—12 po geslu: »Vivos voco. Mortuos plango. Fulgura frango« — z nekterimi opazkami J. Koseskega na pr.: „Zvedba nas uči, de naši rahločutni Slovenci lepo zvonjenje silno radi poslušajo . . . Zatorej smo pričijočo pesem „o zvonu“ poslovenili. . . Če smo pa mi visoko pomembo nemške pesmi razumeli, in z njo slovensko besedo oživiti znali, o temu sóditi se ne nam, ampak vam spodobi, dragi, umni, prebrisani bravci! Miroslav Šiler je to pesem o nar. strašniši dobi, to je, o blodnji divjiga francozkiga puntanja zložil. . . Ne čudite se, ljubi bravci, de smo nemški besedi „Form“ kalúp rekli, če še niste morebiti te besede do zdaj slišali, ali v slovenskih bukvah brali. Naš model, čeravno se po tujstvu dišečiga obraza ne vstrašimo, nam zavoljo njegove okornosti v glavo ne gré. „Podoba, Obraz, videz“ slovenski besedniki svetujejo, in to bi res bilo nekaj, tode te besede tudi druge reči pomenijo, in ne zadenejo černe pike. Kalúp je pa okornoglasnimu model lastna in sicer čisto slovenska beseda, ktero južni Slovani kálup in Čehi kadlup izgovarjajo in pišejo. Zatorej ne bomo zašli, če se je poprimemo. Sicer smo v ti pesmi „fantu, turnu, trugi“ pristop dovolili, ter tudi v nekimu stiku „lih“ pisali, čeravno vemo, de so tuje rodovine, in čeravno drugot bahaje vpijemo:

„Jezik očistite peg, opilite gladko mu rujo“.

Mi mislimo, de so rečene besede našimu jeziku popolnoma vdomačene in slovenskimu življenju takó globoko vkoreninjene, de jih svoje blago imenovati smemo. Takim besedam pa za zdaj, posebno v pevskih potrebah, slovesa dajati ne gré. Če bi komu po volji ne bile, naj nam ne zameri, in zna po priliki v pričijoči pesmi namest „Votlo v turnu“ po staroslovensko brati „Votlo v stolpu“ ali pa „Votlo v cerkvi“ in tako dalje. — V l. 17—19 „Bor z drakonam“ (Der Kampf mit dem Drachen von Fr. Schiller). — Junak pričijoče pesmi, piše J. Koseski, je bil križar in vitez sv. Jovana Kersnika. Preden od njega kaj več govorimo, moramo v razum in razjasnenje tedajnih okoljšin nekoliko o njegovim redu povedati. Bravci, kterim sledeče opombe niso potrebne bile, nej nezamerijo, de smo jim zgubo dragiga časa naklonili in prijazno poterpljenje skušavali. . . Glavna namemba naše pesmi pa ni popisavanje drakonove smerti, ali poslavljenje našiga, sicer velike časti vredniga, viteza; ampak je le očitna zmaga keršanske pokornosti nad silo sirove kreposti in nad samovoljnostjo človeškiga serca, ktera je hujši od popisana drakona, ker samovoljnosti nepokoren duh

..... živo v dušo piči,
Prepir zbudi, pogin prisiči,

Ter svetu v sleme, uma gluh,
Požara baklo derzno vtakne.

L. 23 „Rokovica“ (Povest iz nemškiga); l. 27 „Vrednost žên“ (Poleg Šilerjeve pesmi: Die Würde der Frauen); l. 31 „Kdo je mar?“ (Vse doseže, kar mu drago, — Bodi slava, bodi blago, — Vse doseže sosed moj itd.); l. 34—36 „Pohlep oslepí“; l. 46 „Oda Bog“ z opazko n. pr.: „Pričijočo pesem smo zavoljo njene neprecenljive lepote iz ruso-slavjanskiga narečja poslovenili. . . O našimu delu ne bomo veliko govorili. Vsak je gospodar svoje sodbe. De se originalu primerjati ne more, je gotova in mi sami to živo čutimo. Kdor je pa skusil boriti se z junaško krepostjo, z neizmernim bogastvom, z bistrotekočo besedo in silovitim duham ruskiga jezika, je brez dvombe previžan, de prestavljenje iz njega v naše okorno narečje ni ravno igranje praznovavnih lenuhov, in ta bo ali z našim delam poterpljenje imel, ali pa — kar še viši in živejši želimo — predragim našim bravcam z boljšim postregel“.

Tečaj V. ima v 1. listu J. Koseskega pesem: „Novice bravcam ob novim letu“ — po geslu: Quia aedificabit Dominus Sion et videbitur in gloria sua (Ps. 101, 17); l. 8 „Ne sodi“ (Hiob — glava 38. 39. 40. 41); l. 30–32 „Začarana puška“; l. 49. 50 „Ibikovi žerjavi“ (Die Kraniche des Ibikus von Fr. Schiller). — V l. 48 vže se napoveduje „Divica Orleanska“, ktero je po Schillerju poslovenil J. Koseski, in ktero so Novice l. 1848 v prilogah priobčile od l. 38 do 52. — List 41 ima na čelu „Naprej, slavenski Jug!“ — Poprej že v listu 20. str. 83 Jovan Vesel - Koseski v sestavku „Moje misli“ kaže: „Mi nimamo v Majuskim Frankfortu ničesar opraviti, doma pa veliko, de ta prihodnji nemški blesk avstrijske svitlobe né otamni, in slovenske narodnosti popolnoma ne zatara“. — Str. 88 piše na pr.: Potrebne besede. „Slišali ste, kaj se je od 15. do 17. tega mesca (maja) na Dunaji zgodilo. . . Naš mili Cesar . . . so se v Inspruk med svoje zveste Tiroljce podali. . . Kjer so Cesar, tam so serca naše. . . Dunaj sam na sebi ni naš gospodar; Cesar z vlado svojo nam ukazujejo, nej stanujejo, v tem ali v drugim mestu. . . Sicer skazimo se vredne sinove svojih slavnih očetov, ki so se v letu 1809 za rajnciga Cesarja Franciška vzdignuli, kakor de bi bili en mož. Bodimo zvesti velikodušnimu svojimu očetu Ferdinandu Pervimu do zadnje kaplje slovenske kervi. . . V letu 1844 je Slovenija v naši deželi potovavnim Cesarju iz žive sredine svojih serc zapela: Blago, življenje in kri, visoki vladar, Ti posvetim. . . Hrast se omaja in hrib, zvestoba Slovincu ne gané. . . In str. 92: „Znalo bi biti, de bi ura vdarla, ki nas bo poklicala v bran Cesarja ali domovine. Znalo bi biti, de je Bog sklenil, zdaj že misli, djanja in vrednosti avstrijskih narodov prerešetati; torej še enkrat rečemo, kar smo v letu 1844 svojimu Cesarju zapeli:

V padu gromečimu lét poginejo imena, narodi,
Naše prisege zaklep časa viharju stoji,
Ko bi se bližala kdej rešetanja železniga ura,
Kakor se zernje iz plev, kakor iz sipa demant
Bi se Ti cena takrat slovenskiga serca svetila.

To leto je d) v Sloveniji l. 24 J. Koseski priobčil popevko „Nemškutar“ (Valovje napne se, Slovenja ne spi, — Viharju grozivnimu brambe gradi, . . . — O tebi sramuje slovenski se dom, — Sramuje se, votli nemškutar itd.)!

L. 1849 poslal je Novicam tretjino poslovenjene Šilerjeve tragedije „Mesinska Nevesta“ (Die Braut von Messina), ktere so nekaj natisnile v 19. listu v pokušjo, ves del skupaj pa v prikladi razposlale v l. 40. — L. 1850 so l. 4 priobčile iz njegove „Visoke Pesmi“ (Hohes Lied) razstavek „Posvečeno bodi tvoje ime“; l. 9 pa „Uvod“ in „Oče naš, ki si v nebesih!“ — Str. 88 so ponatisnile Novice pesem, ktero je J. Koseski zložil bil — Ob veselim prihodu presvitliga cesarja Franca Jožefa v Terst — „Viribus unitis“, ktero je pripravil na svetlobo e) Jadranski Slavjan, v št. 2. — L. 1851 so prinesle v l. 38 „Odlom iz zadniga dela Mesinske Neveste“, in l. 1852 št. 69 — 74 „Homerove Iliade XIX. Bukve“, kterim obseglej je: »Ahil se serdu odpové in se v boj poda«.

L. 1852 J. Koseski hudo hudo oboli ter omolkne v slovstvu do l. 1868, kedar priobčijo Novice v posebni prikladi njegov umotvor: f) Mazepa Jovan, Hetman ukrajnski dobe Petra Velikiga. Pravlica zgodbe resnične po Byronovi istiga imena slobodno pel in pomnožil Jovan Koseski. V Ljubljani 1868. 16. str. 55. — V vvodu primerja sebe grškemu Epimenidu, kteri se predrami čez 40 let in dobí ves nov svet, in piše:

Tak je z menoj — pa ne v pregledu krasa —
 V obziru le na spanja dolgi tek,
 V obziru na premembe vad in glasa,
 Ki nakopiči jih ta pusti vek,
 Ne meni le, občinsko vse okrogo,
 Kdo rajnih bi spoznal Slovenjo nek? —
 Če kdo tedaj — ne bo jih, djal bi, mnogo —
 Te stike bral, al brati slišal bo,
 Naj gré nazaj, prijazno v srcu slogo,

Teh dvajset let; tam je koren za to.
 Takrat smo vsi enako še pisali,
 Je manj besed ko misli mar biló,
 Smo terná v perst, ne črke v trn se balí,
 Če kaki grm ni vs po volji bil,
 Smo vlke v njem, ne tičie preganjali.
 Tak nam je čas kaj malega rodil,
 Ne da bi za-se tū ali tam slovelo,
 Al da od nas bi kdo se kaj učil,

Veljavo le pepela da b' imelo,
 Ki včasih njivi ploda mnogo dá.
 In tak izid želi sledeče delo,
 Bog daj, Bog daj, da bi doseglo ga! —

Glavna česka učiteljska skupščina v Pragi.

(Dalje in konec.)

Poročevalka gospodičina Amalija Čadova, učiteljica na mestnej šoli v Vinohradih, govori v jako lepem in jedrnatem govoru o dekliških šolah. Ona pravi, da morajo učitelji dekliških šol imeti vedno tri stvari pred očmi: 1. da so deklice po telesu slabše kakor dečki; 2. da se deklice mnogo poprej razvijó in tudi hitreje dozore kakor dečki, in 3. da jim je vsa naobrazba jedino le ona, katero dobivajo v ljudskih šolah (tū sem prišteva poročevalka tudi meščansko šolo). — Ako primerjamo deške šole z dekliškimi, najdemo, da imajo dekliške šole po večje število ur, da-si tudi tū sem ne štejemo neobligatnih predmetov. Dolgo sedeti v šoli, to je še mnogo bolj škodljivo za deklice nego li za dečke, zatorej je neobhodno potreba, da se število ur zniža, a to ne preveč, ker je ljudska šola jedini závod, v katerem se izobrazuje ženska mladina. Najbolje bi bilo, ako bi se uredilo takó, da bi bilo število učnih ur na deških in dekliških šolah jednako. Govornica preide nato na ženska ročna dela ter pravi, da je temu pouku odločeno v III., IV. in V. razredu po 3 ure, v VI. in VII. po štiri, v VIII. razredu pa po 6 ur na teden.

Da so ženska ročna dela potrebna, o tem ni, da bi se govorilo, ker nihče o tem ne dvomi. Vpraša se samó to, ali so ženska ročna dela zares tako umeteljno delo, da se mora po toliko ur, odločenih za duševno naobrazbo, odtrgati in jih obrniti na ročna dela? Govornica ni tega mnenja, ker ona misli, da so ročna dela le mehanično delo, pri katerem se otrok navadi duševne lenobe ter izgubi prirojeno duševno jasnost. Ona predlaga, naj bi se ženska ročna dela pridržala na ljudskih šolah samó kot neobligatni predmet, katerega se deklica more, a ne da bi se ga morala učiti. Ročnih del se dekleta lahko naučé doma od svoje matere, ali pa tudi pozneje, kadar zvršijo ljudsko šolo, se lahko popolnoma posveté temu delu, ter ni treba, da bi se otroci v šoli preobkladali s tem delom ter se jim prikrajševale ure za druge predmete, ki so neobhodno potrebni za žensko naobrazbo in se jih izvan ljudske šole naučiti ne morejo. Mnoge deklice so tako občutljive narave, da jim ne le sedenje v šoli, marveč tudi jednakomerno žensko ročno delo, pri katerem ni nobene izpremembe, škoduje ter pogubno deluje na njihove živce. Marsikatero ročno delo, ki se daje deklicam v šoli, je pa tudi tako neznatno in tako majhene vrednosti, da je pač škoda za čas, ki se v to porabi. Tudi šolske sobe so večkrat neprimerne za taka dela. Krojač sedi, kadar šiva, vedno pri kakem oknu, pa si vender kvári oči, a zdaj le pomislimo, koliko deklic lahko sedi pri oknu v šolskej sobi, ako je v šoli 50 ali pa morda še več deklic!